

กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเรื่อง ตามรอย
หนองมหาสนุก ปลุกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทาง
ประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุดรธานี

Community-Based Learning Activities on the Local History of Following the trail Mahasanook Swamp to Awaken Sawhan Swamp to Strengthen the Youth of Historical Communication for High School Students in Udon Thani.

ชลธิ์ จ้อยनुแสง¹, ปริญา สร้อยทอง²

^{1,2}มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก, ประเทศไทย

Chonlathee Joynusang¹, Parinya Soithong²
^{1,2}Naresuan University, Phitsanulok, Thailand

✉: chonlathee65@nu.ac.th
(Corresponding Email)

Received: 18 April 2025; Revised: 27 April 2025; Accepted: 02 May 2025
© The Author(s) 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในปัจจุบัน ของ
นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดอุดรธานี 2) เพื่อสร้างกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชน
เป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอน
ปลายในจังหวัดอุดรธานี งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บข้อมูลในเขต
พื้นที่แหล่งโบราณสถานหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี รวบรวมผ่านการ
สัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้นำชุมชน 9 คน และครูผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ 6 คน เครื่องมือวิจัยที่ใช้คือ แบบ
สัมภาษณ์เชิงลึก และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสรุปอุปนัยร่วมกับตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ผลการวิจัย
พบว่า นักเรียนขาดความรู้และความสนใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีหลักสูตรหรือสื่อการ
เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ชัดเจน ครูผู้สอนให้ความสำคัญกับวิชานี้ไม่เพียงพอ ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาแนวทาง
กิจกรรมภายใต้ชื่อว่า “ตามรอยหนองมหาสนุก ปลุกหนองสวรรค์” โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้
เสริมสร้างประสบการณ์ตรงให้กับนักเรียนส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning ซึ่งนักเรียนได้มี
ส่วนร่วมในการวางแผน ลงมือปฏิบัติ และสื่อสารเนื้อหาด้วยตนเอง ผ่านการออกแบบฐานกิจกรรมการเรียนรู้
โดยครูผู้สอนและคอยเอื้ออำนวยบรรยากาศในการจัดกิจกรรมของนักเรียน ช่วยพัฒนาทักษะการเรียนรู้และ
สร้างทัศนคติเชิงบวกต่อประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับจุดเน้นและนโยบายของ
กระทรวงศึกษาธิการ ในการบริหารจัดการรายวิชาพื้นฐานประวัติศาสตร์ ตามหลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2565 ที่

ต้องการบ่มเพาะให้นักเรียนมีความภาคภูมิใจและหวงแหนสิ่งที่บรรพชนให้ไว้เป็นมรดกทางปัญญา สืบสาน รักษา และต่อยอด และนำมาปรับประยุกต์ใช้ได้ในสังคมปัจจุบัน

คำสำคัญ: กิจกรรมการจัดการเรียนรู้, ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น, ชุมชนเป็นฐาน, หนองสวรรค์, ตำนาน วัวอิสุภราช จังหวัดอุดรธานี, ยุวชนนักสืบความหมายทางประวัติศาสตร์

Abstract

The purposes of this research were 1) to study current state local history learning arrangements of high school students in Udon Thani Province and 2) to create community-based learning management activities. To strengthen the youth of historical communication for high school students in Udon Thani Province. This qualitative research methodology by data were collected from the Sawhan Swamp archaeological site area, located in Chiang Phin Subdistrict, Mueang Udon Thani District, Udon Thani Province. The information was assemble through in-depth interviews with 9 community leaders and 6 history teachers. The research instruments included in-depth interview guidelines, and the information were analyzed using inductive content analysis combined with the Triangulation Method. The research findings revealed that students lacked knowledge and interest in local history. Most schools did not have a clear curriculum or instructional materials for teaching local history, and teachers placed insufficient emphasis on this subject. To address these issues, the researcher developed a set of learning activities entitled “*Following the trail Mahasanook Swamp to awaken Sawhan Swamp*” using the community as the foundation for learning. This approach provided students with direct learning experiences and stimulate active learning, The students participated in planning, implementation and communication of historical content by themselves. Teacher was responsible for designing the learning stations and facilitating a supportive environment for the activities. The activities contributed to the development of students’ learning competencies and promoted more favorable attitudes toward local history. The findings align with the Ministry of Education’s focus and policies on managing the core history curriculum outlined in the 2022 Basic Education Core Curriculum, which emphasizes fostering pride in the intellectual heritage of ancestors, preserving and developing it, and applying it meaningfully in contemporary society.

Keywords: Learning Activities, Local History, Community - Based, Sawhan Swamp, Myth of the Isupharach Cow Udon Thani, The Youth of Historical Communication

1. บทนำ

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของไทยในปัจจุบัน ถือเป็นสิ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างมาก เนื่องจากว่า องค์ความรู้ของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนั้น เป็นข้อมูลที่ไม่ค่อยได้ปรากฏเห็นในแบบเรียนและหนังสืออ่านนอกเวลาฉบับต่าง ๆ ส่วนหนึ่งอาจจะเป็นเพราะไม่เป็นจุดเน้นของตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของกระทรวงศึกษาธิการ จึงไม่ได้ถูกบรรจุอยู่ในเนื้อหาของตำราเรียนที่ใช้กันโดยทั่วไปตามโรงเรียนเหมือนกันกับเนื้อหาของประวัติศาสตร์ส่วนกลาง กอปรกับนักโบราณคดีและนักประวัติศาสตร์ในยุคก่อน มีการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์เฉพาะด้าน โดยนิยมที่จะค้นคว้าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของรัชชาติ รวมทั้งประวัติศาสตร์ของกลุ่มชนอื่น ๆ ที่มีผลกระทบหรือเกี่ยวข้องกับส่วนกลางเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นวิธีการรวบรวมชำระประวัติศาสตร์ในช่วงยุคกระแสนิยม พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา

ขณะที่การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในปัจจุบันพยายามที่จะค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องราวของท้องถิ่นในชุมชนให้มีความครอบคลุมทุกด้าน เช่น การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจการค้า สังคมและวัฒนธรรม ตำนานท้องถิ่น ฯลฯ โดยอาจไม่จำเป็นที่จะต้องสร้างจุดเชื่อมโยงให้มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของลุ่มน้ำเจ้าพระยาดังเช่นแต่ก่อน เพื่อความเป็นอิสระในการศึกษาค้นคว้าข้อมูล ทั้งนี้ ยังผลให้เกิดหลักสูตรการศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในแต่ละภูมิภาคขึ้นมาอีกด้วย

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเองยังเป็นแนวทางการศึกษาซึ่งได้รับความนิยมมากในภายหลังช่วงทศวรรษที่ 2520 ซึ่งเป็นผลจากหลายปัจจัยหลายอย่างด้วยกัน ในด้านหนึ่งเน้นอุดมการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เน้น “มวลชน” หรือคตินิยมของความหมายของ จิตา สารเยา (2529) ว่า “คนในระดับล่างของสังคม” ดังนั้นจึงเป็นเรื่องของ “คน” คนใน “ท้องถิ่น” จนก่อให้เกิดกลุ่มปัญญาชนที่ต้องการทางานทางวิชาการและเคลื่อนไหวทางสังคมและมีความเชื่อว่าการรักษาวัฒนธรรมชุมชนน่าจะเป็นทางออกจากแนวทางการพัฒนาที่ไม่ใช่ทุนนิยมหรือสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ (สิริวรรณ สิริวนิชย์, 2565)

ท้องถิ่นในยุคปัจจุบัน ส่วนใหญ่ถูกละเลยจากการศึกษาค้นคว้าองค์ความรู้ของชุมชน ไม่เพียงแต่จากภายนอกเท่านั้น แม้กระทั่งจากผู้คนภายในท้องถิ่นเองก็ยังขาดจิตสำนึกถึงความสำคัญของชุมชนตนเอง การค้นคว้าหาองค์ความรู้จึงจำกัดขอบเขตอยู่เพียงแคในกลุ่มของผู้นำชุมชน หรือปราชญ์ชาวบ้านในท้องถิ่น ซึ่งพยายามที่จะรวบรวมรักษาข้อมูลให้คงไว้ ในขณะที่ยุวชนรุ่นใหม่ในชุมชนเอง กลับขาดความสนใจเกี่ยวความเป็นมาของท้องถิ่น และอาจจะทำให้หลงลืมรากเหง้าทางวัฒนธรรมอันดีงามในท้องถิ่นต่อไปได้อีกด้วย ดังนั้นการจะให้เยาวชนหวนกลับมาตระหนักถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จึงควรใช้การจัดการเรียนรู้ในรูปแบบ “สถานที่เป็นฐาน” (Place-Based Learning : PBL) ที่เรียกกันว่าการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning : CBL) ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้เกิดการศึกษาองค์ความรู้โดยมีชุมชนเป็นส่วนร่วมในกิจกรรม ผ่านฐานกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีผู้วิจัยได้ทำการออกแบบขึ้นมาด้วย

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน พัฒนามาจากทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist Theory) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ใหม่ขึ้นจากความคิดของตนเองแทนการฟังจากครูผู้สอนแล้วนำมาขยายเป็นความรู้ใหม่นอกจากนั้นแล้วรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานยังตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง (Experiential Learning Theory) ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้พบมาแล้วและประสบการณ์ที่พบในชั้นเรียนโดยนำข้อมูลมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือสะท้อนคิดเพื่อทำความเข้าใจโดยผู้สอนเป็นผู้ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้และจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ทำ (สุวิมล คำนวน, 2565)

จังหวัดอุดรธานีมีแหล่งการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอันควรค่าแก่การศึกษาและอนุรักษ์ไว้ให้คงอยู่คู่กับจังหวัดสืบต่อไปด้วยกันหลายแห่ง โดยหนองสวรรค์นั้นเป็นหนึ่งในร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างศาสตร์ต่าง ๆ ทางสังคมหลากหลายแขนง ทั้งลัทธิความเชื่อศาสนา ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องกับชุมชนในท้องถิ่นรอบข้าง จึงมีความน่าสนใจแตกต่างจากหนองน้ำอื่น ๆ ในเขตจังหวัดอุดรธานีมากพอสมควร แต่กลับไม่เป็นที่รู้จักมากเท่าใด แม้กระทั่งคนภายใน

จังหวัดอุดรธานีเอง ก็ยังแทบไม่รับรู้ถึงเรื่องราวและความสำคัญของแหล่งประวัติศาสตร์แห่งนี้เท่าใดนัก

หนองสวรรค์เคยปรากฏอยู่ในเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่เป็นใบบอกรายงานมาจากอุดรธานี ตั้งแต่เมื่อครั้งยังเป็นมณฑลลาวพวน (เอนก นาวิกมูล, 2544) ซึ่งในบันทึกนั้นได้กล่าวถึงหนองสวรรค์โดยการใช้นามแฝงว่า “หนองมหาสนุก” เป็นการเปรียบเปรยว่า สถานที่แห่งนี้มีแต่ความรื่นเริงสนุกสนานอยู่เสมอ เนื่องจากมักถูกใช้เป็นสถานที่จัดงานสังสรรค์สมาคมของพระราชวงศ์ในยุคนั้นอยู่เป็นประจำ รวมไปถึงชื่อของ “หนองสวรรค์” เอง ก็เป็นนามที่เจ้านายผู้ปกครองมณฑลทรงตั้งประทานให้ โดยอาศัยความรู้สึกเมื่อครั้งทรงประทับ รวมไปถึงที่มาจากตำนานวอสิสุราช นิทานท้องถิ่นของจังหวัดอุดรธานี หรือแม้กระทั่งในยุคปัจจุบัน หนองสวรรค์ก็เป็นสถานที่ซึ่งพระมหากษัตริย์ไทยถึง 2 พระองค์ ได้เสด็จมาปฏิบัติพระราชกรณียกิจในหลายวโรกาส จึงเป็นสถานที่ซึ่งควรจะอนุรักษ์ให้คงไว้ รวมถึงควรที่จะจัดตั้งยกให้เป็นแหล่งศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดอุดรธานี ดังนั้น จึงจำเป็นต้องส่งเสริมเยาวชนรุ่นใหม่ให้ฝึกฝนเรียนรู้ ทั้งในด้านเนื้อหา การสื่อสาร และการเข้าใจบริบทของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพราะจะช่วยให้มีทักษะการเป็นยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ที่สามารถเผยแพร่ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ได้

สำหรับยุวชนนักสื่อความหมาย ถือเป็นนักส่งสารหรือสื่อสารเกี่ยวกับข้อมูล คอยทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หรือเล่าความเป็นตัวตนของชุมชนพื้นนั้น ๆ พร้อมกับเป็นผู้เปิดมุมมองการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้มาเยือนและคนในชุมชน โดยยุวชนนักสื่อความหมายจะสื่อสารองค์ความรู้ออกมาผ่านในหลากหลายช่องทาง เช่น ภาพถ่าย ภาพเคลื่อนไหว วิดีทัศน์ แผ่นพับประชาสัมพันธ์ การแสดง เพลง เกม กิจกรรม ผลิตภัณฑ์ เป็นต้น และสื่อสารเนื้อหาออกมาได้ในหลากหลายเรื่องราว อาทิ ด้านธรรมชาติ วัฒนธรรม ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี มานุษยวิทยา นิรุกติศาสตร์ ฯลฯ อีกทั้งยุวชนนักสื่อต้องสร้างความหมายให้กับสิ่งต่าง ๆ วัตถุรวมไปถึงสถานที่ต่าง ๆ อาทิสถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ แหล่งแสดงประเพณีศิลปวัฒนธรรมงานเทศกาลทางวัฒนธรรมที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการสื่อสารไปถึงผู้ชมให้ได้รับรู้ถึงเรื่องราวคุณค่าของสถานที่เหล่านั้นนอกจากสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแล้วสถานที่สำคัญอื่น ๆ ย่อมต้องอาศัยการส่งสารไปถึงผู้ชมเช่นเดียวกัน (พดด้วง จำปาทอง, 2565)

จากสภาพปัญหาปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้รายวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในอำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานีนั้น ด้านครูผู้สอนเองยังมีการบริหารจัดการเรียนรู้ในลักษณะเดิม ผ่านรูปแบบการบรรยายตามเนื้อหาแบบเรียนเป็นหลัก ส่วนนักเรียนเองก็ขาดความสนใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนเอง อันจะเป็นผลให้นักเรียนขาดจิตสำนึกรักบ้านเกิด และอาจจะทำให้หลงลืมรากเหง้าทางวัฒนธรรมอันดีงามในท้องถิ่น กอปรกับนักเรียนนั้นยังขาดทักษะต่าง ๆ ทางการเรียนรู้ที่จำเป็นต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นทักษะการค้นคว้า การสืบเสาะ การวิเคราะห์ การวิพากษ์ทางประวัติศาสตร์ และการสร้างปฏิสัมพันธ์กับชุมชน ที่ควรจะได้รับฝึกฝนและลงมือปฏิบัติ อันเป็นหัวใจสำคัญสำหรับการเป็นยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์อย่างแท้จริง

ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า พื้นที่หนองสวรรค์ ถือเป็นแหล่งการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแห่งใหม่ ที่มีความน่าสนใจและทรงคุณค่าของจังหวัดอุดรธานี ทั้งยังส่งผลต่อสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในท้องถิ่นใน

หลากหลายด้าน อีกทั้งโรงเรียนสตรีราชินูทิศ ซึ่งถือว่าเป็นโรงเรียนหญิงล้วนประจำจังหวัดในพื้นที่ และมีนักเรียนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ เป็นจำนวนมาก ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของแหล่งประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแห่งนี้ จึงได้จัดทำงานวิจัยเรื่องนี้ขึ้นเพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสตรีราชินูทิศ จังหวัดอุดรธานี ซึ่งมีรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ให้นักเรียนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองตามลักษณะการจัดการเรียนรู้ Active Learning มีการปรึกษา วางแผน และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนมีทักษะทางการเรียนรู้ที่หลากหลาย และเกิดทัศนคติเชิงบวกต่อรายวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับจุดเน้นและนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ในการบริหารจัดการรายวิชาพื้นฐานประวัติศาสตร์ ตามหลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2565 ที่ต้องการให้สถานศึกษาบ่มเพาะนักเรียนให้ภาคภูมิใจ รักความเป็นไทย ห่วงแหนในสิ่งที่บรรพชนให้ไว้เป็นมรดกทางปัญญา คอยรักษา สืบสาน และต่อยอด และนำมาปรับประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในปัจจุบัน ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดอุดรธานี

2.2 เพื่อสร้างกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดอุดรธานี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัย แบ่งการดำเนินการออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 ขั้นตอนที่ 1 การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักโดยคัดเลือกจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีความพร้อมที่จะให้ข้อมูลได้โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกจากการเลือกแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มจำนวน 15 คน ได้แก่ กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้นำชุมชนในเขตตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี จำนวน 9 คน กลุ่มที่ 2 กลุ่มครูผู้สอนรายวิชา ประวัติศาสตร์ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 6 คน

3.2 ขั้นตอนที่ 2 สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่จะใช้ในการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและมีการใช้เครื่องมือการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) 2) แนวทางการบันทึกระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยจะมีการเลือกใช้ขึ้นอยู่กับกรณีและสถานการณ์

3.3 ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้ 1) การศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) เป็นการเก็บข้อมูลในลักษณะของข้อมูลทุติยภูมิ

(Secondary Data) เอกสารหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักโดยกำหนดใช้คำถามปลายเปิดแบบเจาะลึก

3.4 ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้ 1) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) 2) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) 3) นำข้อมูลที่ได้จากแนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) มาวิเคราะห์ สรุป ตามประเด็นที่ตั้งไว้เพื่อนำเสนอในรูปแบบความเรียง 4) นำเสนอสภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

4. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในปัจจุบันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดอุดรธานีจากการศึกษาข้อมูลสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาประวัติศาสตร์ผ่านการสัมภาษณ์ครูผู้สอนรายวิชา ประวัติศาสตร์ ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายพบว่า ครูผู้สอนนั้นยังมียุทธวิธีการสอนในรูปแบบเดิมคือ การถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านแบบเรียน มากกว่าการสร้างองค์ความรู้ใหม่เน้นการท่องจำในเนื้อหา บุคคลสำคัญ และช่วงเวลาของเหตุการณ์ใช้การบรรยายเล่าเรื่องในห้องเรียน มากกว่าให้นักเรียนได้เรียนรู้นอกห้องเรียนขาดการมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติด้วยตนเองสื่อการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นหนังสือแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ขาดการนำสื่อการสอนที่มีความหลากหลายและเหมาะสมมาปรับใช้กับนักเรียนมีบ้างบางแห่งที่ใช้สื่อการสอนเพิ่มเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนรู้ แต่ถึงอย่างนั้นนักเรียนก็ยังรู้สึกว่ายาววิชาประวัติศาสตร์ เป็นวิชาที่น่าเบื่อ เน้นเพียงแต่การท่องจำ จึงไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนเอง อันเป็นสิ่งที่นักเรียนควรจะมีองค์ความรู้พื้นฐานอยู่แล้ว แต่กลับขาดหายไป อีกทั้งการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในแต่ละโรงเรียนก็ไม่ได้ให้ความสำคัญมากเท่าใดนัก จึงทำให้นักเรียนเห็นว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ไม่ใช่สิ่งจำเป็นที่ต้องศึกษาสามารถสรุปเป็นประเด็นปัญหาสำคัญได้ ดังนี้

1) นักเรียนขาดองค์ความรู้และความสนใจในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ให้ความสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์น้อยนักเรียนมีทัศนคติว่า เป็นเรื่องราวที่ไม่จำเป็นต้องเรียนรู้ เนื่องจากไม่ได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวันหรือใช้ในการสอบวัดผลในระดับต่าง ๆ นักเรียนจึงไม่เกิดแรงจูงใจในการศึกษาเล่าเรียนไม่สนใจเรียนอันเป็นผลให้นักเรียนขาดจิตสำนึกรักบ้านเกิด และอาจจะทำให้หลงลืมรากเหง้าทางวัฒนธรรมอันดีงามในท้องถิ่นต่อไปได้อีกด้วย

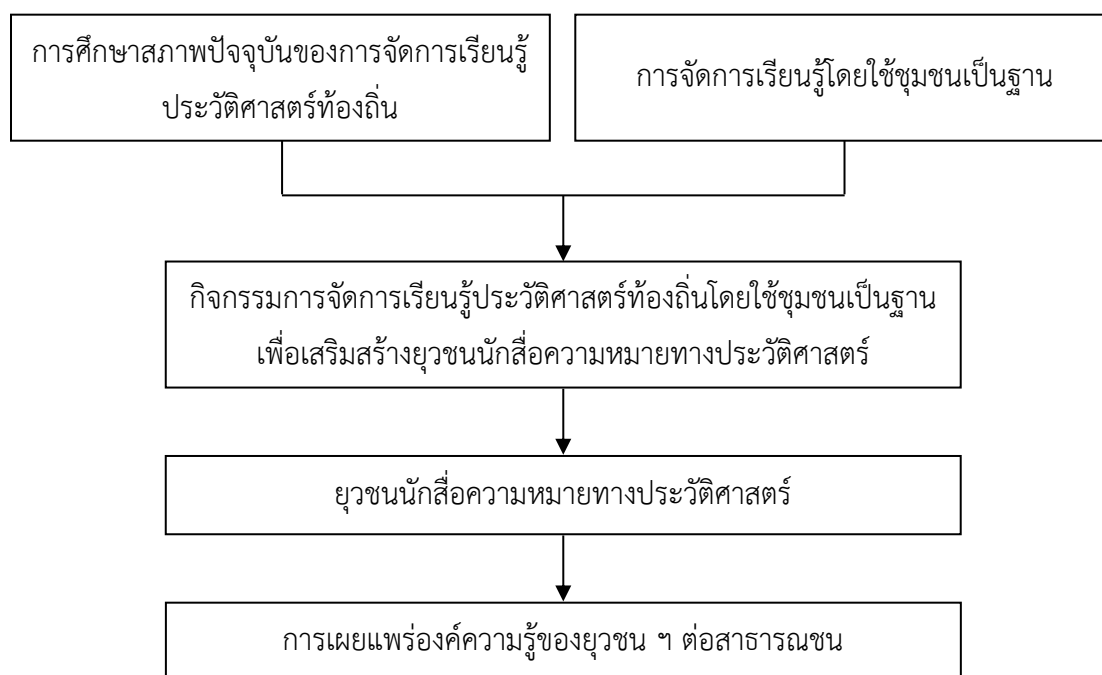
2) ครูผู้สอนยังไม่ให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเท่าที่ควร เนื่องจากมีความเห็นว่า ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไม่ได้มีอยู่ในเนื้อหาตามตำราเรียน และบทเรียนต่าง ๆ ซึ่งถูกกำหนดขึ้นตามตัวชี้วัดไว้แล้วว่า นักเรียนจำเป็นต้องรู้ กอปรกับคาบสอนของครูส่วนใหญ่ก็มีจำนวนมาก ทั้งภาระงานที่นอกเหนือจากงานสอน รวมไปถึงคาบเรียนของนักเรียนที่มีจำนวนมากเกินความจำเป็น จึงยากที่จะสามารถหาชั่วโมงมาจัดการเรียนรู้เฉพาะได้

3) ไม่มีแบบเรียนและสื่อการเรียนการสอนที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เหตุเพราะไม่ได้ถูกจัดเป็นรายวิชาพื้นฐาน แม้กระทั่งในรายวิชาเพิ่มเติม หรือวิชาเลือกเสรีก็ตาม เป็นเหตุให้ข้อมูลที่จะนำไปจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนค่อนข้างมีข้อจำกัด ถ้าหากว่า โรงเรียนใดที่มีครูผู้สอนที่ทุ่มเทอดสาหาในการสร้างแบบเรียนขึ้นมาเพื่อนำใช้จัดการเรียนการสอนก็ถือว่าเป็นความโชคดีของนักเรียน แต่ในทางตรงกันข้ามครูผู้สอนส่วนใหญ่ก็คงจะไม่ใส่ใจ และมองว่าเป็นภาระเสียมากกว่า

4) โรงเรียนขาดหลักสูตรสถานศึกษา และกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยภาพรวมแต่ละโรงเรียนจะพยายามมุ่งเน้นเพียงแต่การจัดการเรียนรู้ในรายวิชาพื้นฐานหลักที่สำคัญต่อการสอบเข้าศึกษาในระดับชั้นอุดมศึกษา หรือการสอบวัดผลการศึกษา ที่ใช้ประกอบในการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา ทั้งยังต้องแบกรับภาระจากรายวิชาใหม่ ๆ ในกลุ่มสังคมศึกษา ที่มาจากนโยบายทางการศึกษาของส่วนกลาง จึงยากนักที่จะพบโรงเรียนใดพยายามผลักดันให้หลักสูตรเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกลายมาเป็นวิชาสำคัญที่มีผลคะแนนชัดเจน และมีการวัดผลอย่างเป็นทางการ จากทฤษฎีความเป็นไปได้ที่พอจะเห็นภาพออกมาเป็นรูปธรรมได้มากที่สุด ก็คงจะเป็นในรูปแบบของกิจกรรมชุมนุม หรือวิชาเลือกเสรี ซึ่งมีนักเรียนจำนวนไม่มากที่ให้ความสนใจ

5) นักเรียนขาดทักษะต่าง ๆ ทางการเรียนรู้ที่จำเป็นต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นทักษะการค้นคว้า การสืบเสาะ การวิเคราะห์ การวิพากษ์ทางประวัติศาสตร์ และการสร้างปฏิสัมพันธ์กับชุมชน ซึ่งทำให้การศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นนั้นดำเนินไปได้ค่อนข้างยาก กอปรกับสังคมในยุคปัจจุบันนั้นเทคโนโลยีมีความก้าวหน้า ใช้ค้นหาข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว นักเรียนจึงสามารถเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว และมีการนำมาใช้งานในทันทีโดยที่ไม่มีการตรวจสอบว่าเป็นข้อมูลจริงหรือเท็จ และทำให้เกิดการต่อยอดองค์ความรู้ต่อไป ส่งผลต่อเจตคติในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ว่า เป็นการเรียนเกี่ยวกับเรื่องราวเดิม ๆ มีเนื้อหาที่ซ้ำไปซ้ำมาไม่เปลี่ยนแปลง จนทำให้เกิดภาพจำกับนักเรียนว่า รายวิชาประวัติศาสตร์นั้น เป็นวิชาที่น่าเบื่อ ต้องท่องจำ และเข้าถึงยาก

จากข้อมูลข้างต้น เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในปัจจุบันนั้น ถูกจำกัดอยู่ในวงแคบถึงแม้จะมีการแทรกเนื้อหาเข้าไปในบทเรียนก็จะใช้เพียงการบรรยายอย่างเดียว เน้นการท่องจำเป็นหลักโดยครูผู้สอนจะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียนไม่เน้นกระบวนการคิดให้แก่แก่นักเรียนนักเรียนไม่มีส่วนร่วมในการเรียนทำให้เกิดความเบื่อหน่ายไม่สนใจต่อการเรียน เป็นผลให้ตัวครูผู้สอนเองก็ขาดกำลังใจในการจัดการเรียนรู้ไปด้วย และยิ่งในบางโรงเรียนที่ผู้บริหารไม่ได้ให้ความสำคัญกับการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จึงต้องมีการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ขึ้นมาให้นักเรียนสนใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

รูปภาพที่ 1 แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

จากข้อมูลข้างต้นนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลุกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุดรธานี ประจำปีการศึกษา 2566 โดยใช้กลุ่มนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 - 6) โรงเรียนสตรีราชินูทิศ ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี ที่เรียนในรายวิชาชุมนุมประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จำนวน 21 คน โดยใช้ฐานการเรียนรู้ชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งมีทั้งหมด 6 แหล่งการเรียนรู้คือ

แหล่งการเรียนรู้แห่งที่ 1 พิพิธภัณฑ์ผ้าพื้นบ้านอีสาน กลุ่มวิสาหกิจทอผ้า “เพชรแพรพิน” ชุมชนบ้านหนองสวรรค์ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

แหล่งการเรียนรู้แห่งที่ 2 หนองสวรรค์ และดอนปู่ตาบ้านหนองสวรรค์

แหล่งการเรียนรู้แห่งที่ 3 วัดไชยารามหนองสวรรค์ บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ

แหล่งการเรียนรู้แห่งที่ 4 โคกหนองนาโมเดล บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ

แหล่งการเรียนรู้แห่งที่ 5 ฟาร์มหนูนาเดชา บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ

แหล่งการเรียนรู้แห่งที่ 6 แหล่งศึกษาและท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (พิพิธภัณฑ์โฮจิมินห์) บ้านหนองฮาง ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

แหล่งการเรียนรู้แห่งที่ 7 วัดสังคาว บ้านนาแอง ตำบลนิคมสงเคราะห์ อำเภอเมืองอุดรธานี

นักเรียนจะได้คู่มือกิจกรรมการเรียนรู้ ชุด ตามรอยหนองมหาสนุก ปลุกหนองสวรรค์ ซึ่งภายในสมุดคู่มือกิจกรรมจะประกอบไปด้วย คำชี้แจงสำหรับนักเรียน จุดประสงค์ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ข้อมูล

รายละเอียดพื้นฐานของแต่ละแหล่งการเรียนรู้ และกิจกรรมในแต่ละแหล่งการเรียนรู้ โดยผู้เรียนต้องศึกษา และทำความเข้าใจขั้นตอนการทำกิจกรรม ในฐานะยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ โดยมีครูเป็นที่ปรึกษาคอยสนับสนุนและให้คำแนะนำในการทำกิจกรรมแต่ละขั้นตอน รวมไปถึงสังเกตการมีส่วนร่วมของ นักเรียนในแต่ละกิจกรรมว่า มีผลการเรียนรู้เป็นอย่างไรบ้าง

รูปภาพที่ 2 คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ชุด ตามรอยหนองมหาสนุก ปลุกหนองสุวรรณ

5. อภิปรายผล

จากผลการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอย หนองมหาสนุก ปลุกหนองสุวรรณ เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุดรธานี มีความสอดคล้องกับ ชนภัทร์ อินทวาริ (2558) ที่ได้ศึกษาผล การจัดการเรียนรู้ เรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนในระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดโบสถ์ จังหวัดสิงห์บุรี โดยผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จำนวน 5 แผน มีองค์ประกอบดังนี้ สาระการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล โดยมีวิธีจัดการเรียนรู้ คือ การทัศนศึกษาใน สถานที่จริง การอภิปรายกลุ่ม การสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในท้องถิ่น การสร้างแผนผังความคิด ผลการทดลอง พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

โดยกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวมีความสอดคล้องกับ ศรีวรรณ ฉัตรสุริยวงศ์ (2557) ที่ได้เสนอ กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมี วิจัยญาณและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาผลการวิจัยพบว่ากระบวนการ ทัศนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจัยญาณและการ

แก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาที่มีชื่อว่า “CLTE” มีองค์ประกอบหลักที่สำคัญในการจัดการเรียนรู้ 4 ด้าน ที่ต้องคำนึงถึง ซึ่งจะประกอบด้วย 1. ชุมชน (Community) 2. การจัดการเรียนรู้ (Learning) 3. เทคโนโลยี (Technology) และ 4. การประเมินผล (Evaluation) กระบวนการนี้ในการจัดการเรียนรู้มีจำนวน 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการเป็นการเรียนรู้บนฐานของชุมชนโดยคำนึงถึงองค์ประกอบ 4 ด้านของ “CLTE” โดยจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอน PSRA ซึ่งผู้เรียนต้องลงมือปฏิบัติจริงและแก้ปัญหาที่พบในชุมชนด้วยการเรียนรู้ที่หลากหลายและได้ชิ้นงานที่สร้างสรรค์ 2) วัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา 3) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ PSRA ประกอบด้วย (1) ขั้นเตรียมความพร้อม (Preparing : P) (2) ขั้นกลยุทธ์การเรียนรู้ (Strategies : S) (3) ขั้นสู่ผลสะท้อนคิด (Reflection : R) และ (4) ขั้นประเมินประสิทธิผล (Assessing : A) 4) การวัดและประเมินผลประเมินภาพรวมของกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานจากการสะท้อนคิดของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายและ 5) เงื่อนไขในการนำกระบวนการนี้ไปใช้ให้ประสบผลสำเร็จ

รวมไปถึงกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่สอดคล้องกับ จงกลณี ภัทรกังวาน (2561) ที่ศึกษาพฤติกรรมการวางแผน เรื่อง การจัดการสิ่งแวดล้อมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การจัดการสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน 2) ศึกษาพฤติกรรมการวางแผนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน หลังเรียนสูงกว่าระหว่างเรียน 3) ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานผลการวิจัยพบว่า 1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2. พฤติกรรมการวางแผนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานสูงกว่าระหว่างเรียน 3. ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือด้านประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้ รองลงมาคือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และด้านบรรยากาศในชั้นเรียนตามลำดับ

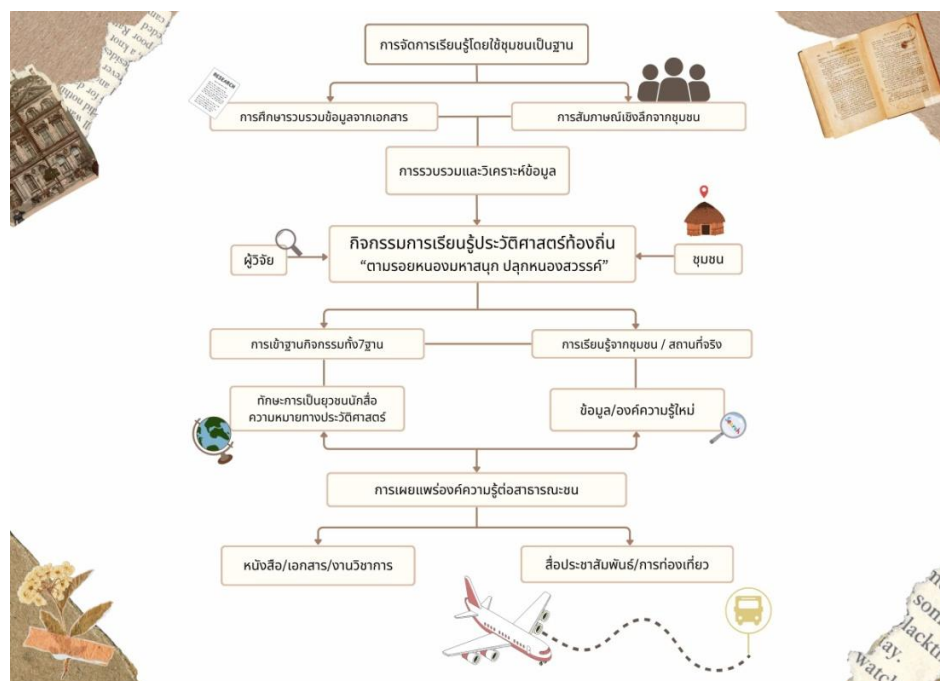
ในส่วนของการเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ มีความสอดคล้องกับ สุดาลักษณ์ คำลำปาง (2565) ที่ได้ศึกษาการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมัยพระเจ้าตากสินมหาราช ในเมืองระแหงบนฐานชุมชน เพื่อสร้างเยาวชนนักสื่อความหมาย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมัยพระเจ้าตากสินมหาราชในเมืองระแหง 2) เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะเยาวชนนักสื่อความหมายประวัติศาสตร์สมัยพระเจ้าตากสินมหาราชในเมืองระแหงบนฐานชุมชน ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 33 คน ได้แก่ ศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมัยพระเจ้าตากสินมหาราชในเมืองระแหง ศึกษาการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมัยพระเจ้าตากสินมหาราชในเมืองระแหงบนฐานชุมชน ประกอบด้วยปราชญ์ชาวบ้าน, ผู้อำนวยการโรงเรียน, ผู้

มีประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนทุ่งฟ้าวิทยาคม การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์สรุปอุปนัย โดยการวิเคราะห์สรุปข้อมูลจากนวัตกรรมของนักเรียนสื่อความหมายประวัติศาสตร์สมัยพระเจ้าตากสินมหาราช ในเมืองระแหงบนฐานชุมชนแบบพรรณนา วิธีการตรวจสอบคุณภาพความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยอาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมัยพระเจ้าตากสินมหาราชจัดการเรียนรู้ด้วยการบรรยายเล่าเรื่องเป็นเนื้อหาประวัติศาสตร์กระแสหลักการแผ่ร่บาทไวรัสโคโรนา หรือ โควิด-19 ไม่สามารถลงพื้นที่ได้การเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมัยพระเจ้าตากสินมหาราชในเมืองระแหงบนฐานชุมชนนักเรียนเกิดการเรียนรู้แบบ Active learning เป็นการฝึกกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม การวางแผนเป็นขั้นตอนและพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในคริสต์ศตวรรษที่ 21 นักสื่อความหมายในการวิจัยนี้คือ ไม่ใช่คนที่แค่พูดอย่างเดียว แต่ต้องนำเสนอผ่านเรื่องราว ผ่านการแสดง ผ่านเพลง ผ่านอาหาร ผ่านภาษาถิ่น แต่ทั้งหมดนี้คือการนำเสนอประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองระแหงเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

เช่นเดียวกันกับ ปณิตตา ไชโย (2565) ที่ศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่านโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่านโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักคือ กลุ่มผู้เรียน กลุ่มผู้ให้ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ และครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ทางด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน มีขอบเขตพื้นที่การวิจัยคือ เขตพื้นที่อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่านการวิเคราะห์ด้วยวิธีสรุปอุปนัยโดยบันทึกพรรณนาและตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยแบบสามเส้า ด้วยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์คือ ผู้เรียนไม่ให้ความสำคัญในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ เนื้อหามีจำนวนมาก และเวลาในการเรียนมีจำกัดทำให้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีข้อจำกัด ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่านโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณภายใต้กิจกรรม “เรียนรู้ถิ่นแผ่นดินเกิด” มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กิจกรรมผ่านฐานการเรียนรู้ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเพื่อพัฒนากระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จากการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า กิจกรรม “เรียนรู้ถิ่นแผ่นดินเกิด” เป็นกิจกรรมที่สามารถตอบโจทย์ในการส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และมุ่งให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อผู้เรียนเป็นสำคัญนอกจากนี้ครูผู้สอนเป็นผู้ที่ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ และเอื้ออำนวยบรรยากาศในการจัดกิจกรรมของผู้เรียนผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข ตรงตามสนใจนักเรียน และครูผู้สอนต้องคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนเพื่อจะได้เรียนรู้ร่วมกัน

กิจกรรม “ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์” นอกจากจะเป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์แล้ว ยังเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณสอดคล้องกับ ทิศนา แคมมณี (2547) ที่ให้ความเห็นว่า เป็นทักษะที่ทำให้นักเรียนสามารถที่จะตัดสินใจได้ดีขึ้นอย่างสมเหตุสมผลมีประสิทธิภาพ เพราะการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นทักษะการคิดประเภทหนึ่ง ที่มีความสำคัญและเป็นคุณลักษณะของนักเรียนตามจุดหมายการเรียนรู้ ในปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์

ด้วยวิธีนี้ จะช่วยทำให้นักเรียนมีโอกาสฝึกฝนและพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยตนเอง เพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในการทำกิจกรรมแต่ละฐานการเรียนรู้ เป็นการลงมือปฏิบัติจริง สัมผัสสถานที่จริง มีทั้งการสร้างความเข้าใจ การอธิบายและรับฟัง การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ การวิเคราะห์และสรุปจากการอภิปรายผลดังกล่าว สามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการดำเนินการวิจัย ได้ดังแผนภาพนี้

รูปภาพที่ 3 แผนภาพแสดงขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

จากแผนภาพแสดงขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สามารถอธิบายได้ว่าการดำเนินกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลุกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสืบความหมายทางประวัติศาสตร์ มีการกระตุ้นความสนใจผ่านฐานกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้นักเรียนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองตามลักษณะการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธี Active Learning มีการปรึกษา วางแผน และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนมีทักษะทางการเรียนรู้ที่หลากหลาย และเกิดทัศนคติเชิงบวกต่อรายวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่ได้ตามมาก่อนที่จะนำข้อมูลนี้มารวบรวมและเรียบเรียงเพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณชน ผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น งานวิชาการ ป้ายนิเทศ แผ่นพับประชาสัมพันธ์ วิทยุทัศน์ บทความ ฯลฯ ทั้งในรูปแบบของเอกสารและสื่ออิเล็กทรอนิกส์

6. บทสรุป

ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า ผู้เรียนที่ผ่านกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลุกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสืบความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุดรธานี มีความสนใจในเรื่องราวของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น เนื่องจากได้มีการลงไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นด้วยตนเอง มีการทำงานเป็น

กลุ่ม วางแผนเป็นขั้นตอน มีกระบวนการที่ชัดเจน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดทักษะการเป็นยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ รวมไปถึงการมีจิตสำนึกรักและหวงแหนถิ่นฐานบ้านเกิด ร่วมกันอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป ผ่านการนำองค์ความรู้ที่ได้มารวบรวมและเรียบเรียงในเชิงวิชาการ จากนั้นจึงนำไปเผยแพร่ผ่านช่องทางต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ หรือวีดิทัศน์ อันจะทำให้ข้อมูลนี้ได้รับการประชาสัมพันธ์ออกไปอย่างกว้างขวาง และสามารถที่จะนำไปต่อยอดในอนาคตให้เกิดประโยชน์ได้อีกหลากหลายรูปแบบ ซึ่งจะส่งผลต่อผู้คนในท้องถิ่น ภูมิภาค สังคมหรือประเทศชาติต่อไป

7. ข้อเสนอแนะ

สำหรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลุกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุดรธานี ผู้วิจัยได้สรุปเป็นข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรมีการปรับเปลี่ยนฐานการเรียนรู้ให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้นและเพื่อกิจกรรมการเรียนรู้ที่แตกต่างจากเดิม

1.2 ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีการบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มากขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติงานขึ้นได้แต่สามารถวัดประเมินผลได้หลากหลาย

1.3 กิจกรรมการเรียนรู้สามารถนำเกมใช้ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ที่หลากหลายและเป็นการสร้างความสนใจให้กิจกรรมการเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาและเก็บข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในบริบทที่แตกต่างกันในเชิงพื้นที่ จังหวัดอุดรธานี หรืออำเภออื่น ๆ ใกล้เคียง

2.2 ควรมีการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนหรือแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นตามบริบทของพื้นที่ที่แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551*. ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

จงกลณี ภัทรกังวาน. (2561). *การศึกษาพฤติกรรมการวางแผนเรื่อง การจัดการสิ่งแวดล้อมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ชนภัทร อินทวาริ. (2558). *การศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน*

- การเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดโบสถ์ จังหวัดสิงห์บุรี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ทิตนา แหมมณี. (2547). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 3). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธิดา สารยา. (2529). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น : ประวัติศาสตร์สัมพันธ์กับสังคมมนุษย์. สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.
- ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การบริหารจัดการโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และ 1 รายวิชาพื้นฐานประวัติศาสตร์ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565, 19 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 140 ตอนพิเศษ 39 ง. หน้า 13.
- ปณิตา ไชโย. (2565). การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พดด้วง จำปาทอง. (2565). แนวทางการจัดการการสื่อความหมายในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาสวนสาธารณะและสวนพฤกษชาติศรีนครเขื่อนขันธ์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศรียรรณ ฉัตรสุริยวงศ์. (2557). กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2557). ปฏิบัติการประวัติศาสตร์ท้องถิ่น. มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์.
- สิริวรรณ สิริวนิชย์. (2565). แนวคิดและวิธีการประวัติศาสตร์ท้องถิ่น. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุดาลักษณ์ คำลำปาง. (2565). การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมัยพระเจ้าตากสินมหาราชในเมืองระแหงบนฐานชุมชน เพื่อสร้างเยาวชนนักสื่อความหมาย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุนทรชัย ขอบยศ. (2562). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น : ว่าด้วยแนวคิดและแนวทางเชิงประยุกต์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน. โครงการผลิตและเผยแพร่ตำราและผลงานวิชาการ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุวิมล คำนวน. (2565). การจัดการเรียนรู้วรรณคดีวิจักษ์ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน : กรณีศึกษา เรื่องลิลิตตะเลงพ่ายกับวัดสุวรรณดาราราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม).
- อัจฉรา ศรีพันธ์. (2561). การจัดการศึกษาบนฐานชีวิตและการจัดการศึกษาบนฐานชุมชน. แดเน็กซ์อินเตอร์คอร์เปอร์เรชั่นจำกัด.
- เอนก นาวิกมูล. (2544). ความสนุกที่บ้านมากแซง. ศิลปวัฒนธรรม, 22(9), 82-85.